

ቃለ-መጠይቅ ፕረዚደንት ኢሳይያስ አፈወርቂ አብ ጉዳይ ዋዕላ ሽርክነት ኣፍሪቃን ቻይናን

ነስረዲን ዓብደልራሕማን

• ክቡር ፕረዚደንት አብ 9ይ ኣኼባ መራሕቲ ሃገራት ምትሕግጋዝ ቻይና-ኣፍሪቃ ንምስታፍ አብ ከተማ በይጂንግ ኣለኻ። ዋዕላ ከመይ ነይሩ?

ከምዚ ዓይነት ዋዕላታት ምስ ቻይና ጥራይ ዘይኮነ ምስ ሩሲያ፣ ጃፓን፣ ኮርያ፣ ኢጣልያ፣ ኣመሪካ፣ ስዑድያ ወዘተ. ልሙድ እዩ። ኣፍሪቃ ካብዚ እንታይ ትረብሕ? ብኸልተ መዳይ ክንርእዮ ንክእል። በቲ ሓደ እቲ ተስፋ እዩ። በቲ ካልእ ድማ እቲ ስክፍታ እዩ። ናይ ቻይናን ኣፍሪቃን ርክብ ንኣብነት ካብ ዝጅመር ዕስራ ዓመት ገይሩ ኣሎ። አብ ውሽጢ ዕስራ ዓመት እንታይ ምዕባላታት መጸኡ? እንታይ ተአሚሙ ነይሩ? እንታይኻ ተተግቢሩ? ኢልካ ነቲ ምዕባላታት ምግምጋሙ ኣገዳሲ እዩ። ዝበዝሕ ጊዜ ከምዚ ዝኣመሰለ ዋዕላታት፣ ናይ ህዝባዊ ርክባት ሃልኪ ጥራሕ ኰይኑዩ ዝተርፍ። ድግስ ምስ ሓለፈ፣ እቲ ጉዳይ ይርሳዕ። ገስጋሱ ዝከታተል የለን። እዚ እቲ ስክፍታ ዝፈጥር መዳዩ እዩ። ስቕ ኢልካ ድግስ ተገይሩ፣ ኣብቲ ድግስ ተሳቲፍና ጥራይ አብ ክንዲ ዝኸውን ገስጋሱ ብዕቲብ ክግምገም ዝግባእ እዩ። እቲ ዝካየድ ዘሎ ዋዕላታት አብ መቓን (context) ዓለማዊ ኩነታት ኣእቲና ክንርእዮ ክንክእል ኣለና። ዓለማዊ ኩነታት አብ ውሽጢ ዝሓለፈ 20-30 ዓመታት ካብ ምንታይ ናብ ምንታይ ተሰጋጊሩ? ከነንብቦ የድልየና። ዝሓል ኩነት ናቲ ታሪኽ ኣለዎ።

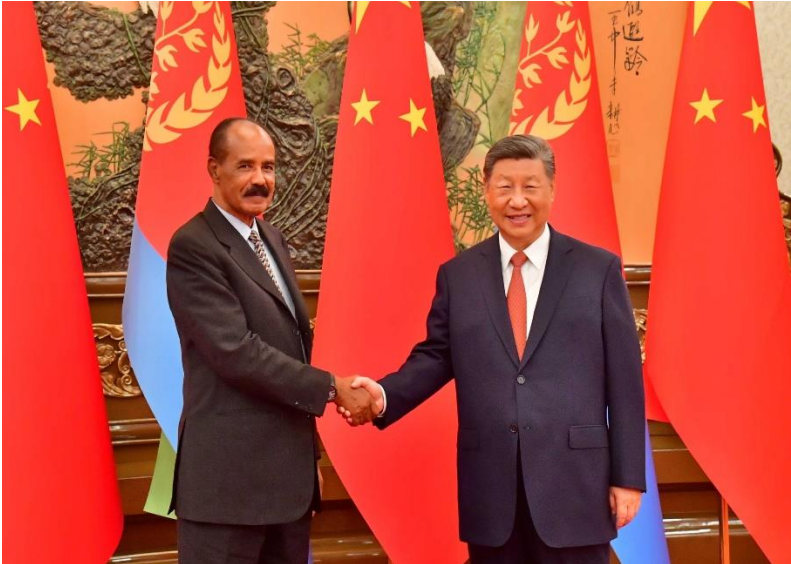
ዝሓለፈ 30 ዓመታት ከኣ፡ እንኮ ቀጽራዊ ዓለም ንምፍጣር ዝተሃቀነሉ ጊዜ እዩ ነይሩ። እዚ አብ ኣፍሪቃ እንታይ ስንብራት ነይሩዎ? ብዓለም ደረጃኽ፡ አብ ኣመሪካ፡ ኤውሮጳ፡ እስያ፡ ላቲን ኣመሪካ እንተድኣ ኢልና ብዙሕ ትንታነ ክቐርቡ ይኸእል እዩ። ናይ ቻይና ኣፍሪቃ ምትሕግጋዝ ከኣ፡ አብ ውሽጢዚ

መቻንዚ ክርአ ዘለዎ እዩ። ከምኡ ዝኣመሰለ ድግሳት ምስ ካልኣት እውን ቀጻሊ ዝግበር እዩ። እቲ ዘሎ ዓለማዊ ኩነታት ኣዝዩ ተገላባጢ ብምዃን ኣብዚ ሕጂ እዋን ኣብ ቀራና መንገዲ ኢና ዘለና። ናብ ሓድሽ መዋእል (era) ንኣቱ ኣለና። ኣብዚ ናብ ሓድሽ መዋእል እንሰጋገራሉ ዘለና እዋን፡ እዞም ዝካየዱ ዘለዉ ዝተፈላለዩ ርክባት ብኸመይ ክተሓዙ ኣለዎም? ዕቱብ ዘተ ዘድልዮ እዩ። ናይ ኣመሪካን ኤውሮጳን ጥፍሽና እናተጋህደ ይኸይድ ኣሎ። ድሕሪ ምብቃዕ ዝሒል ኩናት፡ ኣብ ዝሓለፈ 30 ዓመታት እንኮ ቀጽራዊ ስርዓት ክንፈጥር ኢና፡ ዓለም ክንቈጻጸራ ኢና፡ ንዓለም ኣብ ናይ ጽልዋ ክልላት ከፋፊልና ከነመሓዳድራ ኢና፡ ኣብ ነፍሲ-ወከፍ ከባቢ ወኪል ገይርና ዓለም ክንቈጻጸራ ኢና - ተባሂሉ ዝተኣታተወን ዝተሰርሓሉን ፖሊሲታት ነይሩ።

ናብ ከምዚ ዓይነት ጌጋ ዘምርሖም፡ ናይ ሶቭየት ነበር ምፍርኻሽ እዩ። ሶቭየት ካብ ተበታተነት ድሕሪ ሕጂ ዝወዳደረና የለን፡ ዓለም ኣብ ትሕቲ ቍጽጽርና እያ ብዝብል እምነት ኣብ ዓለም ዝፈጠርዎ ህውከትን ዘውረድዎ ዕንወትን፡ እዚ እዩ ኢልካ ክትግምቶ ዝከኣል ኣይኩነን። ኣብ ከምዚ ዓይነት ዓለማዊ ሃዋህው ዝያዳ ዝተሃሰዩ ክፍለ ዓለም መን እዩ? እንተተባሂሉ ኣፍሪቃ እዩ። ኣፍሪቃ ተገሊሉ ዝጸንሐ ኣህጉር እዩ። ምስቲ ተሃሰዩዎ ዝጸንሐ፡ ሕጂ ንሽርክነት ድሉው ድዩ? ንኸምዚ ዝኣመሰለ ዓበይቲ ዕድላት ተጠቂሙ፡ ሽርክነት ኣብ ምህናጽ ክሳተፍ ይኸእል ድዩ? ዓቕሚ ኣለዎ ድዩ? መጀመርታ ክርአ ዘለዎዮ። ድሕሪኡ እቲ ሽርክነት እንታይ መልክዕ ይሕዝ? ኣብ ምንታይ ዓውድታትዮ ሽርክነት ክግበር ዝከኣል? ክዘረበሉ ይኸእል። ብወገንና መበገሲ ክኹነና ዘቕረብናዮ ወረቐት ኣሎ። እቲ ወረቐት ሓፊሻዊ ኩይኑ፡ ዝርዝራቱ ምስ ግዜ እናተነጸረን እናተዘርዘረን ክኸይድ ዘለዎ እዩ።

ኣፍሪቃ ኣብ ዓለምና እቲ ዝደሓረ ክፍለ ዓለም እዩ። ሽርክነት ክገብር እንተኹይኑ፡ ካብቲ ዘለዎ ክውንነት ተበጊሱ እዩ እምበር፡ ከምተን ኣዝዩን ብኢንዱስትሪ ዝማዕበላ ሃገራት ክሓስብ ኣይከእልን እዩ። ነፍሲ-ወከፍ ሃገር ኣብ ኣፍሪቃ፡ ልኡላዊ ውሳኔታቱ ኣብ ኢዱ እናሃለወ፡ ምስዚ ዘሎ ዓለማዊ ሃዋህው ብኸመይ መገዲ ክሰርሕ ይኸእል? ኣብ ከምዚ ዝኣመሰለ ናይ ምትሕጋግዝ ክሳተፍ እንተኹይኑ ብኸመይ ክሳተፍ ኣለዎ? ክውስን ኣለዎ። ካብኡ ሓሊፉ እውን ብደረጃ ዞባ፡ ክፍለ-ዞባ፡ ብክፍለ ዓለም ደረጃ፡ እንታይ ክገብር ኣለዎ? ክሓስብ ኣለዎ። ብሓፊሻዊ ገምጋም ኣብ ኣፍሪቃ ቍጠባ ኣሎ ኢልካ ምዝራብ ዝከኣል ኣይኩነን። ምስዚ ዘሎ ናይ ዓለም ኩነታት ብምዝማድ፡ ናይ ድጎማ፡ ናይ ዕንጋሎ ቍጠባታት እዩ። ንገዛእ ርእሱ ዝኣኸሎ እውን ከፍሪ ኣይከእልን እዩ። ንጥቀመሉ ቴክኖሎጂ ናይ ቀደም እዩ። ናብ ምምስራሕ፡ ናብ ክብሪ ምውሳኽ፡ ናብ ምስናዕ፡ ክሰጋገር ዘለዎ እዩ። ጸገም ናይ ኣፍሪቃ፡ ብሰለስተ መዳይ ክረኣ ይከኣል። ቀዳማይ ጥራ-ነገር ጥራይ ምሻጥ እዩ። ፍርያት ዕደና፡ ሕርሻን ካልእን ብጥሪኡዮ ዝኸይድ። ኣይምስራሕን እዩ። ብዝተሓተ ዋጋ ድማ

እዩ ዝግዛእ። ብኣንጻሩ ዝተመስርሐ ፍርያት ናብ ዕዳጋታት ኣፍሪቃ ብክቡር ዋጋ እዩ ዝኣቱ። እዚ ድማ ካልኣይ መዳይ ናይቲ ክሳራ እዩ። እቲ ሳልሳይ፡ ነዚ ኣጸጋሚ ኮነታት'ዚ ንምምካት ናይ ኣፍሪቃ ቍጠባታት ዝገብሮ እንተሃልዩ፡ ምልቃሕ እዩ። ካብ ደገ ገንዘብ ይልቃሕ። ምልቃሕ ጸገም ኣይኮነን። እቲ ሕቶ ልቓሕካ ብኸመይ ትኸፍል'ዩ። ልቓሕ ክትከፍል ኣታዊታት እትረክቡል ቍጠባዊ ንጥፈታት ክህልወካ ኣለዎ። ኣብ ክንዲ ብኸሳራ ሸይጥካ፡ ብኸብሪ ዘለዎ ዋጋታት ትገዝእ፡ ብምዕሩይ ዝኹነ ዋጋታት ክትገዝእን ክትሸይጥን ክትክእል ኣለካ። እዚ ስለዘይኮነ፡ ኣብ መወዳእታ፡ ቁጠባ ኣፍሪቃ ብዕዳ ተለጢጡ ኣብራኹ እዩ ዝሰበር ዘሎ። ኣይ ጥረ ነገራት ሸይጥካ፡ ቍም-ነገር ክትገብር፡ ኣይ ዝተመስርሐ ፍርያት ወይ ምህርቲ ገዚእካ ቍጠባኻ ብመጠኑ ከተሳሲ፡ ኣይ ተለቂሕካ ልቓሕካ ክትከፍል፡ ናይ ቍጠባ ብድሆታት ኣብ ኣፍሪቃ መወዳእታ የብሉን። ኣብ ኣፍሪቃ ናይ ቍጠባ ጸገማት ጥራይ ዘይኹነ፡ ርግኣት ንገዛእ ርእሱ ዓቢ ሸግሮ'ዩ። ኣብ ዝበዝሐ ሃገራት ኣፍሪቃ ህንጻት ሃገር (Nation Building) ክምቲ ዝድለ ክሰጉም ኣይክኣለን።

ሃገራት ብውሽጠን ተሓቕኑን፡ ተዘሪገን እየን። ሕብረተሰባት ተተፋኒኑ ርግኣት የለን። ርግኣት መሰረታዊ ረጅሒ ንልምዓት እዩ። ርግኣት ኣብ ዘይብሉ ልምዓት ክህሉ ኣይክእልን። ጸጋታትካ ብግቡእ ክትጥቀመሉ ርግኣት ክህልወካ ኣለዎ። ኣብቲ ዘቕረብናዮ ወረቐት እቶም ጸገማት ሓደ ብሓደ ተዘርዚሮም ኣለዉ። ምክንያቱ ፍታሕ ከይረኽብካሎም ምስ ቻይና ድዩ ፍሪያ ወይ ካልኣት ሽርክነት ክትገብር ኣጸጋሚ እዩ። ስለዚ ኣፍሪቃ ክንዲ ምምራር፡ ክንዲ ንኻልኣት ምርጋም፡ ነዘም መሰረታውያን ናይ ውሽጢ ሸግራት ክፈትሖም ክኸእል ኣለዎ። ድሕሪኡ ሽርክነት ክትፈጥር ትኸእል። መሻርክትኻ ይረብሕ፡ ንሰኻ እውን ትረብሕ። እንተዘየሎ ባዶ ድምር እዩ ዝኸውን። ክሳራ ጥራይ እዩ። ሓደ ዝኸሰር፡ እቲ ካልእ ዝኸሰብ እንተኾይኑ ድማ ሽርክነት ክበሃል ኣይክኣልን። እቲ ስክፍታ ዝበልክዎ እዚ እዩ። ሓቀኛ ሽርክነት ክንምስርት እንተኾይንና፡

ነዚ ጉዳይ'ዚ ብግቡእ ክትሓዝ ኣለዎ። ኣፍሪቃ ቅድም ናቱ ሽግራት ክፈትሕ ኣለዎ። እቲ ካልእ ጸገም ናይ ኣፍሪቃ ቅርጻዊ (ስትራቴጂካል) እዩ። ድሕሪ ምብቃዕ መግዛእቲ፡ መራሕቲ ሃገራት ኣፍሪቃ ንውድብ ሓድነት ኣፍሪቃ መሰሪቶም። እቲ ውድብ 30 ዓመታት ገይሩ፡ ብዙሕ ከዩፍሪያ ኣይጠቅምን'ዩ ይቀየር፡ ካልእ ዘድምዕ ውድብ ክህልወና ኣለዎ ተባሂሉ 'ሕብረት ኣፍሪቃ' መጸኡ። ሎሚ ሕብረት ኣፍሪቃ ኣሎ ኢልካ ምዝራብ ናይ ቃል-ዓለም እንተዘይከኑ ብግብሪ የለን። ዞባዊ ውድባት ሳደክ፡ ኢጋድ፡ ኢኮዋስ ወዘተ. እውን ኣሎ ኢልካ ክትዛረብ ዝከኣል ኣይኮነን።

ንማለቱ ድግሳት ይውደብ፡ ንህዝባዊ ርክባት ፕሮፖጋንዳ ይግበር፡ ድሕሪ'ዚ ተወዲኡ'ዩ። ስለዚ ንዞባውን ክፍለ ዞባውን ምትሕግጋዝ ዝሕግዝ ቅርጽታት እውን የለን። ከምዚኣም ዝኣመሰሉ በዳህቲ ሽግራት ከለዉ፡ ሱቕ ኢልና ሽርክነት ክንምስርት ስለዝበልና ትርጉም ዘለዎ ኣይኮነን። ናይ ብሓቂ ሽርክነት ክምስረት እቲ ዘሎ ዓበይቲ ጸገማት ፍታሕ ክንረኽበሉ ኣለና። ኣብ ከምዚ ዓይነት ዋዕላታት እምበኣር፡ ሓደ መረዳእታ ምፍጣር የድሊ። ሓባራዊ መረዳእታ ፈጠርካ፡ ድሕሪኡ ዘድልየካ ዝርዝር መደባት ኣውጺእካ፡ ኣብ ዝተፈላለዩ መዳያት ትሕተ ቅርጺ፡ ጸዓት፡ ማይ፡ ማሕበራዊ ኣገልግሎታት፡ መጎዓዝያን መራኽቢታትን ክግበር ዝኽእል ምትሕግጋዝ ክትውጥን ትኽእል። ልዕሊ ኩሉ ምስናዕ ዝበሃል ነገር ኣሎ። ተፍርዮ ጥረ ነገራት ክትሰንዖ ክትክእል ኣለካ። ክትሰንዖ እንተኽኣልካ ናብ ዝለዓለ ደረጃ ቊጠባ ትድይብ ኣለኻ። ዕዮን ዕድላት ስራሕን ትፈጥር፡ መነባብሮ ሰባት እናቐየርካ ትኸይድ። ኣብኡ ከሎ ጥረ ነገራት ድዩ ጥሪት ንደገ ትሸይጥ እንተኸይንካ ግን ለውጢ ከተምጽእ ዝከኣል ኣይኮነን። በዚ ወርቂ ኣሎ፡ በዚ ነሓስ ኣሎ፡ በዚ ካልእ ኣሎ ኢልካ ክትዛረብ ትኽእል ኢኻ። ከተመስርቶ ክትሰንዖ፡ ክብሪ ክትውስኽሉ ዘይትኽእል እንተኸይንካ ግን ቊጠባ ኣሎ ኢልካ ክዝረብ ኣይከኣልን።

እዚ በበይንኻ ጥራይ ዘይኮነ ብምሕቡር መገዲ እውን ክግበር ይኽእል እዩ። ኣብ ሓደ ዞባ ወይ ክፍለ ዞባ ዘለዎ ሃገራት ናይ ጥምረት ቅርጽታት ፈጠረን ተሓባቢረን ክሰርሖ ይኽእላ እየን። እቲ ኣርእሱቲ ገፊሕ እዩ። ኣብዚ ሕጂ እዋን ብወገንና ክንገብሮ ንኽእል ዘወጻጽኣና ናይ ሽርክነት መርሖ ጎደና ኣነጻርና ምፍላጥ እዩ። ነቶም መሻርኽትና እንብሎም ከኣ ሓሳባትና ከነካፍሎም ክንክእል ኣለና። እዚ ብድሆታት እዚ ኣሎ፡ እዚ ጸገማት እዚ ኣሎ፡ ነዚ ከይሰገርካ ሽርክነት ክምስረት ኣይክእልን እዩ እዎ ንሰኻትኩም እጃምኩም ኣበርክቱ፡ ንሕና'ውን ዕዮ ገዛና ክንገብር ክንብሎም ኣለና። ኣብ ሓደ ኣጋጣሚ ከምዚ ትማሊ ዝተገብረ ዋዕላ ዘይከኑ ኣብ ዝተፈላለዩ ኣጋጣሚታት እዞም ሓሳባት እዚኣቶም ከነብስሎም ኣለና። ሓደ መረዳእታ ምስ ፈጠርና ከኣ ንሽርክነት ባይታ ፈጠርና ኣለና ክንብል ንኽእል።

• አፍሪቃ ምስ ካልኣት ሽርክት ክትፈጥር መጀመርያ ዕዮ ገዛኣ ክትገብር ኣለዎ ትብል ኣለኻ። ሕብረት ኣፍሪቃ ይኹን ካልኣት ዞባውያን ውድባት ብግብሪ እንተዘየለዉ ግን፡ ብኸመይ ኣፍሪቃ ሓደ ዓይነት መረዳእታ ሒዛ ክትሰርሕ ትክእል? ኣብዚ እንታይ ተስፋ ኣሎ?

ተስፋ ኣሎ የለን ዘይኮነ፡ ተስፋ ክትፈጥር ናይ ግድን ክትሰርሕ ኣለኻ። ናይ ኣፍሪቃ ድዩ ናይ ዞባ ውድብ ኣሎ እናበልና ዘየለ ነገር ከምዘሎ ኣምሲልና ክንዛረብ እንተኾይንና፡ ንነብስናን ንመሻርኻትና ኢና ንቕሽሽ ዘለና። ንኣብነት ኢጋድ ዝበሃል ነገር ኣሎ ድዩ? እንታይ ይሰርሕ? እንተድኣ ኢልና - የለን። ንምንእኣስ ወይ ምቁንጻብ ኣይኩነን። ሓቂ ተቐቢልና፡ ከምዘየለ ኣሚንና ከም ዝህሉ ክንገብር ኣለና። ናይ ብሓቂ ከሰርሓና ዝክእል ቅርጺ ክህልወና ክክእል ኣለዎ። ኣብ ዘየለ ነገር ግን ስለምንታይ ነብስና ንቕሽሽ? ስለምንታይ ንመሻርኻትና ንቕሽሽ? ሕብረት ኣፍሪቃ ዝበሃል ነገር የለን። የለን ኢልካ ክትጅምር ከለኻ፡ ክህሉን ኣድማዒ ክኸውንን ምእንቲ እዩ። ውድብ ሓድነት ኣፍሪቃ (OAU) ከምቲ እቶም መስረትቲ ኣቦታት ዝቐየሱዎ ክኸውን ኣይከኣለን ተባሂሉ ናብ ሕብረት ኣፍሪቃ ይሰጋገር እምበር ክሰርሕ ኣይከኣለን። ስለዚ ኣሎ እናበልካ ትቕጽለሉ ምክንያት እንታይ'ዩ? ኢኮኖሚ፡ ሳደክ፡ ኢጋድን ካልኣትን ብኸመይ'የን ዝሰርሓ፡ እንታይ ናይ ምምልላእ ስነ-ምግባር ፈጠረን ነቲ ቍጠባታት ቀይረናኦ እንተድኣ ኢልና ኣብ ባይታ ዘምጽእኦ ለውጢ ስለዘየለ፡ እዘን ቅርጽታት እዚኣተን ዕዳ'የን ንገዛእ ርእሶን። ስለዚ ቅድሚ ዝኣገረ ብክፍለ ዓለም፡ ብዞባን ክፍለ ዞባን ዝሰርሕ ኣካላት ወይ ዝሰርሕ ቅርጽታት ክህሉ ኣለዎ። እዚ ጉዳይ'ዚ ከነውንዘፎ፡ ከነሰጋግሮ ወይ ጸገማቱ እናረኣናዮ ኣዲንትና ዓሚትና ክንከይድ የብልናን እዩ - እቲ ዋና ነገር።

• ሕራይ ክቡር ፕረዚደንት፡ ኣብ ቢይጂን ምስ ዝተፈላለዩ ሰበስልጣን መንግስቲ ቻይናን ካልኣት መራሕቲ ሃገራትን ተራኪብካ ነይርካ። ዘካየድካዮ ርክባት ኣብ ምንታይ ዘተኩረ'ዩ ነይሩ፡ ሓፊሻዊ መብርሂ ክትህበና?

ምምይያጥ ዓቢ ነገር እዩ። ንምምይያጥ ግን ናይ ጽምዶ ሜላኻ ክትፈልጥ ኣለኻ። ንቀልዓለም እናተመሳገንና ክንከይድ ዘይኩነ፡ እቲ ሓቂ ክንነግር ኣለና። ድኻማትና ሕጽረታትና ከምዚ'ዩ ክንብል ክንክእል ኣለና። እቲ ንሕና እንርእዮ፡ ንሳቶም ብወገኖም ዝርእዩዎ ኣብ ግምት ኣእቲና፡ ናይ ሓባር መረዳእታ ክንፈጥር ኣለና። ዘለና ጸጋታት ኣጎሳጎሳና ክንሰርሕ ምእንቲ ሓሳባት ክንለዎዎ ኣለና። ኣብዚ ሕጂ ምስ ዝተፈላለዩ ናይ መንግስቲ ሰበ-ስልጣን፡ ኩባንያታት፡ ውልቀ-ሰባት ክንራኸብ ቀኒና። ምስኣቶም ክንጸምድ ሓሳባትና ነካፍሎም፡ ርእይቶታቶምን ሓሳባቶምን ንሰምዕ። ኣብ መወዳእታ ከኣ፡ ናይ ሓባር መደባት ኣውጺእና፡ እቲ ተመኩሮ እናማዕበልናዮ ናብ ዝለዓለ ደረጃ ክንከይድ ንክእል።

ናይ ቻይና ቊጠባዊ ዕብዮት ኣብ ውሽጢ ዓለም ሱሳ ዓመታት ዝተራእየ ኣብ ዓለምና መዘና የብሉን። ምግናን ኣይኩነን። እዚ ንኣታቶም ጥራይ ዘይኮነ ንኣፍሪቃ እውን ዓቢ ዕድል እዩ። ኣፍሪቃ ክትጥቀመሉ ክትክእል ኣለዎ። ተመኩሮኣም ብምውሳድ፡ ካብ ሰደድ ጥሪ ነገራት ናብ ምምስራሕ፡ ናብ ምስናዕ ክንከይድ ንክእል። ኣብዚ ሕጂ እዋን ብቊጠባ ንቻይና ክወዳደር ዝክእል የለን። ንቻይና ቀይድ፡ ንቻይና ጽመድ፡ ንቻይና እሰር ዝበሃለሉ ዘሎ ምክንያት እቲ ቊጠባዊ ዕብዮት ቻይና ዝፈጠሮ ስንባደ እዩ። ድሕሪ ምብትታን ናይ ቀደም ሶቬት ሕብረት፡ ምዕራባውያን ንሩስያ ኣብ ኮንተይንመትን ስትራቴጂ እዮም ኣእትዮማ ጸኒሑም። እዚ እንርእዮ ዘለና ናይ ዩክሬይንን ካልእን ኩነታት ውጽኢት ናቱ እዩ። ንቻይናውን ይደናደኑዎ እዮም ዘለዉ። ናይ ታይዋን ጉዳይ ተልዕል፡ ካልእ ኪዳናት ኣብቲ ከባቢ ክትምስርት ትፍትን።

ይኹንምበር ሎሚ ንቻይና ክብድህ ዝክእል ቊጠባዊ ሓይሊ ወይ ዓቕሚ ኣሎ ኢልካ ክትዛረብ ዝከኣል ኣይኩነን። እቲ ናይ ኣይዲዮሎጂ፡ እቲ ናይ ፖለቲካ ጎድንታቱ ንጸግዒ ገዲፍካ እምበኣር ኣህጉር ኣፍሪቃ ናብ ምስናዕን ክብሪ (ቫልዩ) ምውሳኽን ወጺኣ፡ ነቲ ዘሎ ቊጠባታት ካብ ናይ ዕንጋሎ ጽፍሒ ኣውጺኣ ናብ ዝለዓለ ክትወስዶ ምእንቲ፡ ቻይና ሓንቲ ኣገዳሲት መሻርኽቲ እያ። ምስ ቻይና ዝግበር ሽርክነት፡ ንኣፍሪቃ ብዙሕ ጥቕሚ ኣለዎ። ካብ ካልኣተውን ኣይትጥቀምን ማለት ኣይኩነን። ጣልያን፡ ሩስያ ክንብል ንክእል ኢና። ግን፡ ክንዲ ናይ ቻይና ዓቕሚ ዘለዎ ስለዘየለ፡ እዚ ምስ ቻይና ዝግበር ሽርክነት ናቱ ፍሉይ ትርጉም ኣለዎ። ኣድማዕነት ክህሉዎ ድማ፡ ናይ ኣፍሪቃ ሃገራት ዕዮ-ገዛእን ክፍጽማ ኣለወን። ከምኡ ገይረን ኣብ ቻይና ዘሎ ናይ ቴክኖሎጂ ገስጋስ፡ ናይ ቊጠባ ሓይሊ ይኹን ካልእ ዝተፈላለዩ ዕድላት ክጥቀማሉ ይክእላ። ሱቕ ኢልካ ኣብ ድግስ ተሳቲፍካ ናብ ገዛኻ ምምላስ ክኸውን የብሉን። ምስ ዝተፈላለዩ ትካላት፡ ኣብ ዝተፈላለዩ ዓውዲታት፡ ሰፊሕ ዝኹነ ምምይያጥ ክግበር ክክእል ኣለዎ። ብክልተኣዊ ደረጃ ኣብ መንጎ

ኤርትራን ቻይናን እንታይ ክግበር ይከኣል እንተድኣ ኢልና፡ ኣብ ጸዓት፡ ትሕተ-ቅርጺ፡ ማይ፡ መጎግዝያ፡ መራኽቢታት፡ ዕደና፡ ማሕበራዊ ኣገልግሎታት - ጥዕና፡ ትምህርቲን ካልኣት ነንበይኖም ዓውዲታትን ብዙሕ ክግበር ዝኽእል ምትሕግጋዛት ኣሎ። ነዚ ናይ ቻይና ዕድል ክንጥቀመሉ እንተኾይንና ከኣ፡ ናትና ዓቕሚታት እናዕበናን እናመሓየሽናን፡ ኣሰራርሓና እናራቐቐና ክንከይድ ኣለና። ወርቂ ኣሎና፡ ነሓስ ኣሎና፡ እናበልና ጥራ-ነገራት ክንሸይጥ ጥራሕ ክንነብር ኣይከኣንና። ጂኦግራፊያዊ ብልጫታት ኣሎና። ብብዙሕ ነገራት ናትና ፍሉይነት ኣብ ግምት ኣእቲና፡ ቁጠባና ከነሓይሎን ከነማዕብሎን ምእንቲ፡ ምስ ቻይና ጥራሕ ዘይከኣ ምስ ካልኣት ሃገራት እውን ንገብር ሽርክነት ናትና ዕዮ-ገዛ ወዲእና ምስ ኣቕረብና ክኸውን ስለዘለዎ፡ ነዚ ዕዮ-ገዛና ዝኸውን ናይ ጽምዶ (engagement) ስትራቴጂና ኣነጻጽና፡ ምስ ዝተፈላለዩ ትካላት፡ ኩባንያታት፡ ኣካላት ናይ መንግስቲ እናተራኸብና እቲ ክምዕብል ዘለዎ ከነማዕብሎ ንሰርሕ ኣሎና። እንተላይ ንምክልኻልን ጸጥታን ዝምልከት ጉዳያት። እዚ ዓውዲ'ዚ እዩ ዘገድሰና፡ እዚ ዓውዲ'ዚ ግን ኣየገድሰናን እዩ ኢልና ንገድፎ ስለዘየለ፡ ኣብዘን ሒደት መዓልታት ኣብ ዝነበራ ኢጋጣሚታት ምስ ኩሎም ሰባት ወይ ትካላት ተረኺብና ዝገበርናዮ ዘተ ምስቲ ዋዕላ (summit) ዝኸይድ ጽምዶ እዩ ነይሩ።

• ኣብ ዞባና፡ ከምዚ ክትጠቐሶ ዝጸናሕካ - ሽርክነት ክህሉ፡ ዞባዊ ውህደት፡ ሰላምን ርግኣትን ኣገዳሲ እዩ። ምስ ገለ መራሕቲ ናይዚ ከባቢናውን ተራኺብካ ነይርካዎ፡ ከመይ ይመስል እቲ ዘሎ ኩነታት?

ኣብ ኣፍሪቃ ኣነ ንበይነይ ደሴት ኩይነ ክምዕብል እዩ፡ ከምዚ ክገብር እዩ ዝብል እንድሕር ኣሎ ኩይነ፡ የዋህነት ጥራሕ'ዩ። ከምኡ ዝበሃል ነገር የለን። እቲ ሓይሊ እንብሎ ኣብ መወዳእታ ኣብ ምምልላእ እዩ። ሓደ ሃገር ናቱ ፍሉይነት ክህሉዎ ይኽእል ይኸውን፡ ናቱ መደባትን ናቱ ቀዳምነታትን ሰሪዑ ክሰርሕ ይኽእል ይኸውን፡ ዘለዎ ጸጋታት ከጎሳጉሰ ይኽእል ይኸውን፡ ኣብ መወዳእታ ግን ደሚርካ ክትርእዩ እንከለኻ፡ እዚ ነተን ሃገራት ሓይሊ ኣይህበንን እዩ። ንሕና ምስዚ ሕጂ ዘለናዮ ኩነታት ክንርእዩ እንድሕር ኮንና፡ ኣብ ሱዳን፡ ደቡብ ሱዳን፡ ሶማሊ፡ ኢትዮጵያ፡ ጅቡቲ ይኹን የመን ዘሎ ኩነታት ኣይምልከተናን እዩ - ናህና ናይ በይንና መንገዲ ሒዝና ኢና ንኸይድ - ክንብል ኣይንኽእልን። ሎሚ ዘይከኣ፡ ቅድሚ 30 ዓመታት ኢጋድ ይመስረት ክበሃል እንከሎ፡ ነዚን ከምዚን ክሕግዝና ይኽእል'ዩ ስለዝተባህለ እዩ። ኣብ ክንዲ በበይንና ጉያ-ጉያ ንብል፡ በበይንና ንኸይድ፡ ሓቢርና ክንሰርሕ፡ ዘሎና ጸጋታት ሓቢርና ከነጎሳጉሰ ጥራሕ'ዩ ዘዋጸጸኣና። እዚ ሕርያ ኣይከኣን። ባህ ኢሉኒ ወይ ባይ ኣይበለንን ኢልካ ትገድፎን ትሕዞን ጉዳይ ኣይከኣን። ናይ ግድን እዩ። እዚ ሃዋህው እዚ ክፍጠር ክኽእል ኣለዎ። እቲ ባይታ ክጣጣሕ ክኽእል ኣለዎ። ከባቢና ከይቀሰነ፡ ከባቢና ናይ ልምዓት መደባቱ ኣነጻጽሩን ደሚሩን

ናብ ዝሓየለ ገስጋስ እንድሕር ዘይከይድ ኩይኑ፡ ንበይንና ጥራሕ እንታይ ክንገብር ንክእል? በይንና ጥራሕ ከምኡ ክንገብር ንክእል ዲና? ስለዚ፡ ኣብቲ ዘቤታዊ፡ ዞባዊን ክፍሊ ዞባውን እንብሎ፡ ንምትሕግጋዛትን ጥምረትን ዓቢ ግምት ክወሃቦ ክክእል ኣለዎ። ሰላምን ቅሳነትን ረኽብካ ክትነብር፡ ናብ ልምዓት ክትኣቱ፡ ዓይነት ህይወት ሰባት ክትቅይር በበይንኻ ዝግበር ነገር ኣይሰርሕን እዩ። በበይንኻ ክትፍትን ትክእል ትኸውን፡ ከምኡውን ክትጸገም ትክእል ትኸውን - ኣብ መወዳእታ ግን እቲ እትደልዩ ናህሪ፡ እቲ እትደልዩ ገስጋስ ኣረጋገጽካ ነቲ ክትወቕዮ ዝደለኻዮ ሸቶ ክትወቅዕ ኣጸጋሚ እዩ። ኣብ ዝሓለፈ 30 ዓመታት ከም ዝረኣናዮ ኣብ ጎረባብትና ዘሎ ጸገም ጥራሕ ዘይኩን፡ ኣብ ዞባና ዘለዉ ጎብለላት ዝበሃሉ፡ ካብዚ ዞባ ወጻኢ ዘለዉ ብዓለም ደረጃ ጎብለላት ኢና ዝብሉ ሓይልታት ኣብ ጎደቦና መጸኢም ዝፈጥሩዎ ዘለዉ ህውከት ዝፈጥረልና ዘሎ ዕንቅፋታት ቀሊል ነገር ኣይኩንን። እገዳ በዚ፡ እገዳ በቲ፡ በዚን በቲን ዕንቅፋት ይመጽእ ኣሎ። ንሕና ነዚ መኪትናዮ ሰጊርና ወይ ሓሊፍናዮ ኢና ክንብል ንክእል ኢና።

ኣብ መወዳእታ ግን ምቹእ ሃዋህው ክንፈጥር ስለዘለና፡ ነዚ ምስ ጎረባብትና ተሓጋጊዘና ኢና ከነምጽኦ ዘለና። ስለዚ፡ ናቶም ርግኣት፡ ቅሳነት፡ ናቶም ናይ ልምዓት መደባት ምስ ናህናን ምስ ካባና ወጻኢ ዘለዉን ኣብ ግምት ኣእቲኻ፡ ብሽርክነት ምስኣቶም ክንሰርሕ ኣሎና። ቅድሚኡ ዝኣገረ ግን፡ ናህና ናይ ገዛእርእስና ዕዮ ገዛና ንገብር። ሽዑ ነቲ ናይ ጎደቦና እንብሎ ናይ ሓባር መደባት ከነለጋግብ ንክእል። ሽዑ ብዞባ ደረጃ ጸጋታት ኣሎና፡ ኩሉ ዓቕሚ ኣሎና፡ ኩሉ ነገር ክንገብር ንክእል ኢና ኢልና ክንሓሰብ ንክእል። ነዚ ንምግባር ሓደ ዘወሃህድ ውጥን ክህልወና ክክእል ኣለዎ። ኣብ ሱዳን እንታይ ይግበር፡ ኣብ ደቡብ ሱዳን፡ ሶማል፡ ጅቡቲ፡ ኢትዮጵያ እንታይ ኣሎ፡ ኣብ የመን እንታይ ኣሎ - ኣይግድሰናን እዩ፡ ኣብ ጎደቦና ዘሎ ኩነታት ከም ካልኣይ ወይ ሳልሳይ ደረጃ ሰሪዕናዮ ኢና ንክይድ ኣይንብልን ኢና። ኣብዘን ዝሓለፉ 30 ዓመታት ከኣ ብኸምኡ ሰሪሕና ኣይንፈልጥን። እቲ በይንና እንገብር ትርጉም ዝህሉዎ፡ ኣድማዕነት ዝህሉዎ፡ ውሕሰነትን ቀጻልነትን ዝህሉዎ፡ ምስ ጎረባብትና ኣብ እንሰርሓሉ እዋን እዩ። ስለዚ፡ ከምዚ ናይ ቻይና ዝኣመሰለ ኣጋጣሚ ክመጽእ እንከሎ፡ ምስቶም ኣብ ጎደቦና ዘለዉ መራሕቲ ተራኽብካ ክትዛረበሉ ኣገዳሲ እዩ። ካብኡ ወጻኢ እውን ምስ ካልኦት ክፍለ-ዓለማት ወይ ክፍለዞባታት ዘለዎ - ናይ ምዕራብ ኣፍሪቃ፡ ደቡባዊ ኣፍሪቃ፡ ሰሜናዊ ኣፍሪቃ፡ ኣብ ማእከል ዘሎ - ምስኣቶም እንታይ ትገብር ትመያዩጠሉ። ቅድም ቀዳድም ግን፡ ኣብቲ ጎደቦና ዘሎ ኩነታት ብግቡእ ገምጊምና ናይ ምትሕግጋዝ መደባትና ከነሓይል ምእንቲ፡ ምስ ጎደቦና፡ ምስ ጎረባብትና ንሰርሕ። ባህርያዊ ሕርያ ስለዝኹን፡ ብኸምኡ ኢና ክንሰርሕ ጸኒሕና። ንድሕሪ ሕጂውን ከምኡዮ ዝቕጽል። ከምዚ ኣብ ቻይና ዝተገብረ ዋዕላ ዝመስል ዕድል ክርከብ እንከሎ፡ ካብ ብማዕዶ ትራኽብ፡ ብቐጥታ ተራኽብካ ሓሳብ ንሓሳብ ትለዋወጥዎ፡ እንታይ ይመስለካ

እንታይ ይመስለኝ ኢልካ ክትዛረብ ብዙሕ ረብሓታት ኣለዎ። ስለዚ፡ እቲ ኣጋጣሚ ጽቡቕ እዩ።

• ፕረዚደንት ሺ ገርንፒንግ ኣብ መኻፊቲ ናይቲ ዋዕላ ኣብ ዘስመዖ መደረ፡ ዝምድና ቻይናን ኣፍሪቃን ናብ ስትራቴጂያዊ ደረጃ ክብ ንክብል ሓሳባት ኣቕሪቡ ነይሩ። እዚ ሓሳባትዚ ግብራዊ ክኸውን ይኸእልዮ - ኣብዚ ዘለናዮ ዙነታት?

ፕረዚደንት ሺ ገርንፒንግ ዘቕረቦ ናይ 10 ነጥቢታት ውጥን ኣዝዩ ገዚፍ እዩ። ክትርድኡን ክተዳቕቑን ግዜ የድልየካ። እዞን 10 ነጥቢታት ናይ ተግባር ውጥናት (ፕላን ኦፍ ኣክሽን) እየን። ሓፊሻዊ መርሓ-ጎደና እዩ ኢልና ክንወስዶ ንኸእል ኢና። ልዕሊ ውሉ ከኣ ዕዮ ገዛ እዩ። እዞን 10 ነጥቢታት እዚኣተን ኣብ ሽርክነት ኣፍሪቃን ቻይናን እንተድኣ ኣድማዕቲ ክኹና ከይነን፡ ዘላቕነት-ውን ክህሉውን እንድሕር ከይኑ፡ ቅድም ነፍሲ-ወከፍ ሃገር ናይ ኣፍሪቃ ሓደ ብሓደ ከጽንዓን ክኸእል ኣለዎ። እተን 10 ነጥቢታት እንታይ ማለት እየን? ብኸልተኣዊ ደረጃ ንዓና ንኤርትራ እንታይ ማለት ክኹና ይኸእላ? ኣብ ጎደቦና ዘሎ ነፍሲ-ወከፍ ሃገር ከ ነዘን ነጥቢታት ብኸመይ ይርእየን? እዞን ነጥቢታት ብኸመይ እየን ዝጸልዋኦ ወይ ምስ ነፍሲ-ወከፍ ሃገር እንታይ እዩ ዝምድናታተን? ኣብቲ ምምልላእ ናይ ዞባ እንብሎኻ ንሕና ነዘን ነጥቢታት ከመይ ኢና ንርእየን? እቲ ንሕና እንርእዮ ዳይመንሽንን እቶም ካልኣት ዝርእይዎ ዳይመንሽን ብብመንገዱ ኣምጺእካ ኣብ መወዳእታ ኣብቲ ስእሊ ንጹር ኣጠማምታ ከምዝህሉ ክትገብር ቀሊል ነገር ኣይከውንን። ፕረዚደንት ሺ ገርንፒንግ ነተን ነጥቢታት ኣቕሪቡውን ኣሎ።

ንሕና ድማ ንዓኣተን ሓደ ብሓደ ኣዳቕቕና እውን ከነንብበን፡ ክልተ ግዜ፡ ስለስተ ግዜ፡ ኣርባዕተ ግዜ ክንሓስበለን ኣለና። ናትና መግለጺታት ክንረክበለን ምስ ፍሉይ ዙነታትና እናዛመድና ክንርድኡን ክንክእል ኣሎና። ነናህና መረዳእታ ወይ ገምጋም ወሲድና ክንከይድ እውን እኹል ኣይኮነን። ምስቲ ኣብ ጎደቦኻ ወይ ኣብ ጥቓኻ ዘሎ-ውን ሓሳብ ንሓሳብ ክትለዋወጡ ክትክእል ኣሎካ። ናይ ኣፍሪቃን ቻይናን ሽርክነትን ምትሕግጋዝን፡ እንተድኣ ናይ ብሓቂ በዘን ቀሪብን ዘለዎ 10 ነጥቢታት ንቕድሚት ገጹ ክጥምት ከይኑ፡ ብክፍሊ-ዓለም ደረጃ፡ ብክፍሊ-ዞባ ደረጃ፡ ብነፍሲ-ወከፍ ሃገር ደረጃ ክርኣ ክኸእል ኣለዎ። እዞን 10 ነጥቢታት እዚኣተን ናይ ብሓቂ ተረዲእናየን ኣሎና ዲና? ኣብቲ ዋዕላ እውን እንተኾነ ድግስ ጥራይ ተሳቲፍካን ሰሚዕካን ምኻድ ዘይኮነ፡ እንታይ ማለት እየን? ክንሓትት ምተገብኣ ነይሩ። ኣብዚኣ እንታይ ኢኻ ትብል ዘለኻ? ካብዘን ኣቕሪብካየን ዘለኻ 10 ነጥቢታት እዛ ቀዳመይቲ እንታይ ትብል ኣላ? እዛ ካልኣይቲ እንታይ ትብል ኣላ? ዓስረይቲ እንታይ ትብል ኣላ? ተባሂሉ ብደቂቕ ክሕተት ምተገብኣ። ተረዲኡና ከይድና ዕዮገዛና ገይርና ሓሳባትና ከንቕርብ፡ ወይ ከኣ መደባትና ከነጻፍፍ፡ ክንፈልጠን ኣለና። እዚን እቲን

ከይበልካ ግን፡ ድሐን እትን 10 ነጥቢታት ቀሪበን አለዋ፡ ነፍሲ-ወከፍ ሃገር፡ ነፍሲ-ወከፍ መንግስቲ ድማ በብዝመስሎ ዝወስደን ክኸውን የብሉን። ንዓመታ ወይ ኣብ ዝመጽእ ግዜ ናይ ኣፍሪቃ - ቻይና ናይ ምትሕግጋዝ መደባት ዝበሃል ዋዕላታት እንድሕር ኣሎ ኰይኑ፡ ነዘን 10 ነጥቢታት እንታይ ሒዘናለን ኣሎና? መልሲ ረኺብናለን? ንዓኣተን ዝሰማማዕ ውጥናትን መደባትን ሒዘና ንመጽእ ኣሎና? ኣብ ውሽጢቲ ሓፊሻዊ ቅርጺ ናይ ምትሕግጋዝ ናበይ ገጸን ክኸዳ እየን? ከመይ ጌረንከ ለውጢ ከምጽኣ እየን ኣብ ኣፍሪቃ? እዚ ተኣሚሙ ዘሎ መሰረታዊ ቁጠባዊ ለውጢ ከምጽእ ይኸእል ድዩ? ነፍሲ-ወከፍ ሃገር ኣብ ኣፍሪቃኻ ክጥቀመሉ ይኸእል ድዩ? ቻይናኻ እንታይ እያ ክትገብር? ወዘተ. ዝበሃል ጉዳይ፡ ኣነ ዓበይቲ ዘይተመለሰ ሕቶታት ኣሎ በሃላይ እየ- ስለዚ እቲ ጉዳይ ገናዩ ዘሎ። ነፍሲ-ወከፍ ዕዮ-ገዝኡ ሰሪሑ ከቕርቦ ዘለዎ ጉዳያት ኣሎ። ንሕና ከኣ ጽባሕ ድሕሪ ጽባሕ እናበልና ንደናጎዮሉ ምክንያት የብልናን። እተን ዘለዋ ወረቓቕቲ ክንህበዎ ኢና።

ክቡር ፕረዚደንት፡ ስለቲ ዝሃብካና ሰፊሕ መብርሂ ኣመስግን